

Lars Lundgren:

Miljövärd – en lönsam framtidsbransch

Boktiteln *Miljövärd – en lönsam framtidsbransch* (Bilaga 18 till LU 87, Allmänna förlaget) skapar förväntningar. Det är lätt att tro att man ska få veta en del om på vilket sätt miljövärderna är lönsamma och vilka vinster den kan ge. Nu får man inte det, annat än antydningssvis. Istället får vi en överblick av dagens svenska miljösituation. Som sådan är boken bra. På ca 35 sidor får man en kortfattad och innehållsrik beskrivning av miljöproblemen, föroreningskällorna och miljövärderna.

Miljöproblemen

Ozonlagret kring jorden påverkas av olika växthusgaser. Om inget görs kan jordens medeltemperatur stiga med ca 3°C fram till år 2030 vilket innebär att havsytans nivå stiger med 20-140 cm. Den viktigaste växthusgasen är koldioxid. En annan väsentlig gas är freon som också har egenskapen att "förbruka" ozon. Ett uttunnat ozonlager ökar genomsläppligheten av ultraviolettera strålar som orsakar vegetationsskador och hudcancer.

Utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider försurar mark och vatten. Skador åstadkommes genom att markprocesserna förändras så att näringsbrist uppstår. Dessutom frigörs aluminium och tungmetaller som kan vara giftiga för träden. Andra symptom på försurningsskador är höga kvicksilverhalter i gädda. När marken försuras får vi även korrosionsskador på byggnader och ledningar. Grundvattnet kan försämrats och bli otjänligt. Hittills har man dock inte uppmätt hälsovådliga halter av tungmetaller.

Sjöar och hav förorenas av övergödning och klorerade ämnen. I sötvatten och bräckt vatten är fosfor tillväxtbegränsande. Kväve antas vara den begränsande faktorn i marina miljöer. Övergödning medför att sjöar växer igen. I kustvatten, såsom Laholmsbukten, slås bottenfaunan ut, fiskar dör och badstränder förstörs.

Kvävetillförseln påverkar också grundvattnet så att nitrathalterna stiger vilket kan vara cancerframkallande. Utsläpp av klorerade ämnen, typ DDT, PCB och blekningsmedel är ett stort problem enligt författaren. Framförallt har Östersjön drabbats där den allvarligaste effekten är skadorna på salar. Sälen är nu utrotningshotad.

Övriga miljöproblem är att vi för närvarande har 5 000 olika kemiska ämnen som kan vara hälsofarliga. Dessa är biologiskt svårnedbrytbara och kan påverka flera generationer. Som hälsovådlig miljöeffekt räknas också trafikbullret i tätorter som skapar sömnsvårigheter.

Föroreningskällor

Till de mest betydelsefulla föroreningskällorna hör energisektorn. Från förbränningsanläggningar och transportsektorn får vi utsläpp av svaveldioxid, kväveoxider och koldioxid. Författaren pekar på det nära sambandet mellan miljöföroreningar och energiförsörjning och nämner att ett minskat oljeberoende inte behövs för oss bättre miljö eftersom nya förnyelsebara energikällor skapar nya miljöproblem.

Från industriproduktionen får vi också utsläpp av metaller, suspenderat material, biologiskt nedbrytbart material och kemikalier. De totala utsläppsnivåerna förväntas vara oförändrade, eftersom ökade utsläpp orsakade av produktionsökningar motverkas av processändringar.

En annan viktig föroreningskälla är jordbruket. Övergödning och höga nitrathalter har till stor del orsakats av jordbrukets gödselanvändning. Höga halter av tungmetaller, främst kadmium, är också ett resultat av jordbrukssektorns verksamhet.

Andra nuvarande och framtida miljöproblem är de som uppstår i samband med avfallshantering och rening av vatten och avlopp. Avfall från hushåll och företag innehåller komplexa sammansättningar av olika ämnen och är därför svåra att rena. I framtiden kan försurningen försämrats dricksvattnet så att det innehåller tungmetaller. Dessutom kan jordbru-

kets kväveanvändning åstadkomma oacceptabla nitrathalter i grundvattnet. Det ställer höga krav på reningsverken.

Miljövård

I detta avsnitt går författaren igenom de miljöpolitiska mål som riksdagen fastställt, miljövårdens organisation och de styrmedel som används. Avsnittet avslutas med en kort diskussion om kostnader och intäkter av miljövård.

De miljöpolitiska målen har i praktiken visat sig komma i konflikt med andra angelägna mål såsom hög sysselsättning. Det är ett skäl till att miljömålen sällan uppfylls. Ett annat skäl är att beslut om tillstånd för miljöfarlig verksamhet är oklart formulerade så att olika tolkningsmöjligheter föreligger. För vissa föroreningar, såsom svaveldioxid, har vi också begränsat handlingsutrymme genom att vi är beroende av den miljöpolitik som förs i andra länder.

Hittills har vi till största delen förlitat oss på administrativa styrmedel, dvs direkt kontroll av miljöfarlig verksamhet. Ekonomiska styrmedel har emellertid kommit att spela en större roll. Författarens bedömning är att avgifter får en allt större betydelse, då sådana utsläpp som lämpar sig för ett avgiftssystem kommer

att öka, t ex kolväten, svavel och kväve.

I avsnittet om kostnader och intäkter av miljövård hänvisar författaren till Pigou och en tysk kostnads-intäkts analys. Den tyska studien visar att miljövård kan ge mycket stora vinster. Det påpekas att utfallen av de samhällsekonomiska kalkylerna beror på de naturvetenskapliga data som analysen bygger på.

Boken skulle ha vunnit på ett utökad antal sidor. Som nu är får man mycket information och bedömningar utan underlag. Åtminstone skulle en referenslista varit välkommen. Bokens lilla omfång gör också att man saknar en del uppgifter. Sålunda nämns inte det nya miljöpolitiska styrmedlet "marknad för föroreningstillstånd". Den nya miljöskyddslagen som träder i kraft i år diskuteras inte heller. Den kan få betydelse för miljövården, eftersom den gör det lättare för myndigheterna att ta ut miljöavgifter. Man skulle också vilja se fler referenser till samhällsekonomiska kalkyler av miljöpolitiska åtgärder. Trots dessa brister ger boken en kortfattad och bra överblick av vilka föroreningar vi har idag och hur miljövården är utformad.

Civ ekon *ING-MARIE ANDRÉASSON*
Nationalekonomiska institutionen
Stockholms universitet